

Мр. 4082/2

126/7

Анри Масис : Одбрана Запада

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД.

АНРИ МАСИС: ОДБРАНА ЗАПАДА. (HENRI MASSIS, DÉFENSE
DE L'OCCIDENT.)

То је књига која много добија ако се почне читати на-
трашке. Кад се одлиши жуч и страх аутора кроз темпераментну
полемику, он је био у стању да за час бар одели своје поли-
тичко узнемирење од своје идеолошке критике — што би књига
у суштини имала да буде — и да нађе да можда ипак није
ван могућности да Исток и Запад заједно пораде на спасењу
човечанства. Али то је пред крај расправе. Дотле, књига је од
саме узбуђености, плаховитости, страховања: „Опасност прети
судбини западне цивилизације, другим речма судбини човека!“

Г. Масис удара пре свега по европским мислиоцима и
писцима који се заносе оријенталним идејама и пропагују их, па
онда и по тим идејама. Идеје и умовања Истока одбацује он
на свима линијама, у свима манифестацијама. Нигде трага о
каквој таквој компромисној могућности западног и источног.
Тамо све не ваља, на Западу све ваља, и може бити речи само
о том како да се одбрани позитивно од негативног, хумано од
монструозног, жртва од разглavlјене чељусти. Екстремни став
Г. Масиса извињује то што његова критика једнако иде кроз
звоњење на узбуну једног великог бојања, бојања од којег се
Г. Масис ~~неће~~ неће убојати, бојања од политичког дизања
Истока. И зато Г. Масис, у опреци ~~са~~ насловом своје књиге,
фактичку одбрану од Истока ~~ради~~ у неколико страница
под завршетак књиге, а дуж дужине своје расправе не ради
друго до критикује и боји се.

Г. Масис има наклоност да суди и осуди. Једна збирка
његових есеја зове се *Jugements*, а и остале његове књиге су
помало то. Ваља допустити да суд и осуђење обавља са много
документата. Овога пута, међутим, и ако је документата много,
и добрих, Г. Масис није био у положају да суди са довољно
правде, јер је судио оно што не воли и оно чега се боји. За-
паду није имао скоро ништа да замери, а Исток, који Исток ~~за њега~~
почиње одмах ту на Рајни, на међи француско-немачкој, и на
међи компактног католичанства и других вера, Исток Г. Масис
никако не воли, ни као идеју ни као човека, ма да је ово по-
следње на два места покушао порећи. Запад, ако баш нађе
чешто да му замери, критикује само као Европу, при чему онда

Немци, па и Руси, не спадају у Исток него у Европу. Немци су увек криви, и опасност. Од Реформације и Лутера до Шпенглера и Кајзерлинга. Криви су са Западом као германо-латинштина, са Истоком као славено-германштина. Г. Маси~~не~~ Русе не воли, Немце сасвим не воли, а далеког Истока се боји. Као западњак, као Француз, као католик, он се страшно компликовано узбудио и уплашио. Апстрактни процес који ~~у~~ креће против авети Истока, невероватан је у неочекиваним инкриминацијама, повезаностима, и нарочито у пројекцијама Немаца и Руса. Први православац Фотије, крив је за Лењина. Интелектуални словенски тип је наставак хиндуског типа. Толстој је крив за Кину Син Јат Сина, а немачка Реформација за Син Јат Сина, који је изашао из протестантских универзитета и пример је „шта чини од Кинеза западна култура која није католичка“. Све то, и томе слично, Г. Маси~~не~~ ~~не~~ ~~не~~ аутури~~не~~ Ерудит и првокласни писац, ~~не~~ увек изведе своју аргументацију. Само, никада нисмо видели добру француску главу тако нервозну, и добар француски текст тако искидан наводима туђих мисли, и ~~не~~ интерпретација~~не~~ ^{сн} тих текстова без узимања у обзир одакле су вађени, кад су писани, и да ли аутори нису од тог времена сами исправили своја тврђења. Сем тога, Г. Маси~~не~~ све интерпретује само с обзиром на Запад, и неминовно угрожени Запад; а све што је ко казао о Азији интерпретује тако као да је Азија увек значила то што значи данас, ^{уза} њега, Г. Маси~~не~~.

~~је Азија увек била то што зна и данас, за људа, Г. Масић~~ — две су различне ствари: кад се славјанофили око половине 19 века окрећу Азији, и кад се данашњи Совјети окрећу Азији. ~~Напоменују~~ Фихте, пишући у своје доба о Азији у смислу на који смо дојскора били навикнути сви, у смислу „колевке вера и цивилизације“, могао знати да је Азија баш обратно од тога, гроб цивилизације. Мало је много кад Г. Масић од најкултурнијих и најоригиналнијих духовна Истока тражи да о Западу не смеју мислiti друкчије но што Запад мисли, док Запад сме мислiti о Истоку што год хоће. И мало је одвише — и још и контрадикторно баш са оним што Г. Масић мисли о источним филозофијама — набрдити и Бергсоновој филозофији оријенталност. И далеко је од тачности кад Г. Масић у по разној критици Чадајевског на Руса и Русију не чита бол, него чита врсту гађења после фасцинације од Запада. Руски мислиоци су учили од Запада, али се никада нису њиме фасцинирали. На своју корист или штету, то је друго питање. Сам Петар Велики је казао, као што добро зна Г. Масић, да ће од Запада узети што му треба, и онда му окренути леђа.

Што је у књизи Г. Масића најбоље, то су ~~неки~~ критичке синтезе ~~које~~ идеја Запада и Истока, ~~са једним~~ необичном вештином ~~која~~ приказује ~~ред~~ ~~контакт~~ тих идеја у ~~односу~~ на све. И одлична је у врсту портрета сажета слика ~~који~~ трошења у празном ~~простору~~ дакако, руског човека из литературе, Руса по Чаадајеву, Херцену, Достојев-

ском, Горком, де Местру, де Вогијеу. ~~А~~ Смета^{што} се идеолошки и објективни расправљач одмењује са субјективним, у јаким националним и верским традицијама одгојеним грађанином и сином Запада. Лепо говори Г. Маси~~што~~ кад каже да „речма опасност Истока не чини процес истоку у опште, не мисли на неотклоњиве антагонизме раса, него само оптужује заблуде филозофске, моралне, социјалне, и сумњиви идеализам“; али то се брзо престане осећати у његову тексту. Много чешће се осећа да Г. Маси~~што~~ мучи баш раса и човек, визија политичке моћи Истока, страх да ће политичка превласт донети нове оцене свих вредности, западних и источних. ~~Книга~~ одај^{што} грођење од најезде варвара, па и љубоморно плашење од свежих снага. Са страхом, али лојално, Г. Маси~~што~~ даје низ текстова из најбољих француских пера о томе да је опасност више но осредња, и да се у хаотичним масама Истока крију неслуђене вредности. Политички страх сваки час надвиче идеолошку критику око документата за оно што је повод томе страху. ~~И~~

~~наша~~ све што је улази у ~~свету~~ из области филозофије и религије ~~истоку~~ улази у једну нову синтезу. Буда и Вишну и православље, Тагоре, Достојевски и Кајзерлинг постају политика, значе политику, значе пропадање престижа Запада на Истоку, и политичку претенсију Истока у свету. А кад се дотле дође, онда више нису Русија и большевизам најглавнији. онда је највише страшан реп апокалиптичке ајдаје Истока, Јапан. Губи ~~се~~ важност текстова евразијских Руса у Паризу и у Москви, па и ~~се~~ текстова из Веданте, према конференцији Паназијатске Лиге, 1926, у Нагасакиу, и према текстовима Г. Окајуре. Тога Г. Окајуре — Окајуре Какузо — Г. Маси ~~и~~ још и не цитира толико колико би морао. Аутор делâ *Буђење Јапана, Идеали Истока*, и чудне *Књиге о чају*, одлично мисли и пише, и за све што каже ~~се~~ ~~се~~ концизно, мало мукло, гарантује Јапоном. Нама лично се чини да је своју реченицу о преводима (у *Књизи о чају*, глава *Таоизам и Зенизам*): „превод је као наличје броката; сви су конци ту, али није ту суптилност боја и цртежа“ ~~да је~~ ту реченицу Г. Окајуре унапред спремио као одговор на Г. Маси ~~и~~ тумачења источних мудрости. Јапан Г. Окајуре је Јапан како га добро види Г. Маси ~~и~~. Охоли, инсуларно осамљени Јапан, који је сачувао инстинкте и традиције; слободни, национални и културни Јапан, који стоји суочен са целим светом, и који је „вратио срце целој Азији“, како вели Тагоре. Тада Јапан није заиста последњи међу факторима који су инспирисали књигу Г. Маси ~~и~~. Јер, на крају ~~те~~ ~~књиге~~ ~~која~~ ~~што~~ ~~ниса~~ Г. Маси ~~и~~ је нашао да се религије и филозофије Истока и Запада не искључују баш сасвим, пошто једне и друге теже ојачању религиозног духа у свету и унификацији човечанства; ~~и~~ али до краја ~~и~~ књиге није могао, ~~и~~ не види да се политичка власт Истока и Запада само искључују, апсолутно искључују. ~~И~~ ~~отуда~~ је одбрана Запада по ~~с~~.

~~Масису~~ тако нам се чини, пише отпор према идејама Г. Ока
акуру чега према идејама религија и филозофија.

Занимљиво је да Г. Масис за ~~одбрану~~ није могао да
нађе ~~довољно~~, ниовољно добрих ~~јаких~~ средстава у циви-
лизацији и времену у име чије одбране је написао ~~своју~~ књигу. Г. Масис се окреће Средњем Веку, и снази Католичке Цркве каква је била у та минула столећа. „Католичка Црква
нам се чини једина моћ способна да рестаурира праву цивили-
зацију.“ И кад тако каже, Г. Масис обухвата ~~рестаурацијом~~
и Азију. „Не ради се о том да се Азија латинизира, него да
се христианизира.“ Занимљива је, да је Г. Масис са ~~тако~~ стране, ~~тако~~
~~написао~~, „Европа није хришћанска“ ~~на католичку цркву~~ мисли ~~Г. Масис~~ не само као на хришћанску цркву, него
као на велику организаторску силу о којој сведоче нарочито
средњевековне њене традиције. Г. Масис даје, ~~тако~~ ~~однос~~
~~однос~~ одличну синтезу позитивних квалитета католичан-
ства, где су, као што је познато, спиритуална ~~нагла~~ пратила ~~увек~~
~~нагла~~ ~~пратила~~ реда и стабилитета друштвеног живота, ~~са~~
својом идејом о Средњем Веку није ~~тако~~ усамљен. ~~тако~~
~~тако~~ ~~познато~~: Та идеја је данас свугде по Европи. И Енглези
имају ту струју. Французи и Италијани поготово. Рус Н. Берд-
јајев је написао књигу *Нови Средњи Век*. Безброј разних симп-
тома говоре за ту обнову. И књига Г. Масиса, ~~у чест~~, јесте такав симptom. Она је не само католичка, него старо-
времески католичка. Реформација и католичанство тако су за-
штрено контрастовани, да читалац долази на мисао да би буд-
истичка начела можда боље гарантовала ону верску толеранцију
коју смо досада сматрали једном од највиших тековина европске
цивилизације. Али Г. Масис, говорећи у овој прилици о като-
личкој цркви, не мисли сувише много на верске ствари. Он
мисли на Г. Окачуру. Јер, пошто је казао да је одбрана Запада
могућна једино тако ако Европа сама у себи ~~постави~~ своје
добре снаге, он ту ~~постави~~ представља пре свега с обзиром
на Паназијатску Лигу. Сви западни народи се имају везати у
компактну целину браниоца европске цивилизације. ~~А~~ што би
при том везивању имало да буде ново, то је везивање кроз
Цркву у средњевековном смислу, кроз Цркву као најјачег фак-
тора спиритуалног и политичког у исти мањ. „Оно што Европи
треба, то су *свешти*, они велики свеци какве је знао Средњи Век
у тешке и мрачне дане хришћанства, свеци који су аскетством
и политичком генијалношћу знали триумфовати над свим, па и
над самим папама.“

Са извесном меланхолијом оставља читалац на страну
књигу Г. Масиса. У њој је сажет невероватан материјал, и она
је пуна корисних ~~метода~~ идејама у којима су живели и
живе Исток и Запад. Али на крају крајева читамо из ње то да
свет до данашњег дана није отишао даље од политичке ~~расе~~ ~~сурса~~ —
~~живости~~ ~~расе~~ и народа, ~~на~~ Истоку ~~на~~ Западу, Књига о

исидора џе

пропаст која прете цивилизацијама и идејама, књиге о пропасти које прете политичким властима и превластима. Једно се пише, а друго се мисли. Г. Окаура, у својој бе-зазленој *Књизи о чају* (коју је Г. Масис мислио да не треба узимати у обзир), горко се каје за победу Јапана над Русијом, и хришћанскији је од хришћанског, „Европа је презирала Јапан док се бавио суптилним уметностима, а цивилизованим га сматра откад је извршио покоље на манџурским бојиштима“. А Г. Масис води Запад под окриље Цркве, „јер је она Истина, и у њој су речи Живота које могу све народе излечити“. А ко ће бити јачи, то се у себи питају и Г. Масис и Г. Окаура.

исидора секулић.

УМЕТНИЧКИ ПРЕГЛЕД.

ШЕСТА ЈУГОСЛОВЕНСКА УМЕТНИЧКА ИЗЛОЖБА.

Има без мало четврт века како је приређена прва југословенска уметничка изложба. Она се отворила у Београду 1904, приликом крунисања краља Петра и стогодишњице Првога Устанка. Трострук је био њен карактер: уметнички, национално-политички и омладински. Уметнички, јер су се нашли на окупу готово сви наши сликари и вајари, са радовима који су представљали јединствену смотру тежњи и успеха. Национално-политички, јер су се јавно показали узајамност и, у знатној мери, духовно јединство Срба, Хрвата, Словенаца и Бугара, који су стајали пред ратовима за уједињење. Најпосле, карактер омладински, јер су у замисли и припремама имали важну улогу тадањи млади нараштаји са Универзитета.

Од тог времена, са изложбама се наставило, и, за последњих двадесет година, на Словенском Југу можда није било лепших и значајнијих уметничких свечаности. Оне су биле у толико више достојне дивљења што ми никако нисмо народ који уме да се покаже пред светом: нетрпељивост, одсуство смисла за организацију и дисциплину, неумешност, апатија, и многе друге мане, ретко допуштају да се код нас изведу послови ширег обима и јачег замаха. Али оно што је чинило и чини највеће изненађење и највише задовољство, то је што манифестације ове врста долазе од стране ликовних уметника. Нико се у буци нашег живота ваљда не чује мање од њих, и нико не изгледа мање свестан своје улоге и свог положаја. Истинске снаге и вредности, и у народу и код људи, чини се да увек треба тражити онде где има најмање бусања у груди.

Данас, југословенске уметничке изложбе нису сасвим исто што су биле. Оне више немају везе са омладином у оном смислу у којем су је имале. Омладина данас учи и живи својим младићским животом, не бавећи се јавним радом. И ништа није